

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput CXLVI. De consentiente, palpone, receptante, participante.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

pœnit. n. 342. & 347. Verùm id non videtur univèrsim verum : cur enim movens exemplo, subinde non moveret efficaciter, & perfectè, sicut movens consilio : cùm exempla non habeant minorem, imò subinde majorem vim movendi, quàm verba seu consilia verbalia, juxta vulgatum istud : *Verba movent, exempla trahunt* : plus est enim trahere, quàm movere ? Videtur proinde dicendum cum Bonæ-Spei disp. 18. n. 14. moventem, seu inducentem alium exemplo suo ad actionem injustam, perinde teneri de damno ac consulentem, dum æquè efficaciter ad eam inducit exemplo, quàm consilio. Tunc enim perinde est causa moraliter efficax damni ; & idè perinde in ipso verificatur canon *si culpa de injuriis*, &c. *Si culpa tuâ datum est damnum, jure super his te satisfacerè oportet*, &c.

CAPUT CXLVI.

De consentiente, palpante, receptante, participante.

338 **C**onsensus hic non accipitur pro actu merè interno : utpote qui ut talis non influit in actionem damnificativam alterius ; sed pro externo favore, approbatione, conniventia, suffragio, quo unus concurrat in actum alterius moraliter influendo. Et si quidem in actionem damnificativam efficaciter influat, haud dubium quin consentiens teneatur ad restitutionem. Quia est causa efficax damni. Unde ad eam haud dubiè tenentur Consilarii Regis suffragio suo consentientes in bellum injustum, quod sine ipsorum consensu non moveretur. Et idem est de iis qui in Senatu, Collegio, Capitulo, &c. suffragium ferunt ad injustam electionem indigni, vel rejectionem digni, vel dignioris. Quia & ipsi tenentur de damnis inde secutis.

339 Dicit quidem Navarrus in Manuali cap. 17. n. 21. quòd quando in Capitulo, Consistorio, aut Universitate, ubi majori parti statur, & publice suffragia feruntur, paucioresque majoris partis sententiam sequuntur, quamvis peccet consentiens in delictum, secundum Innocentium in cap. *sicut dignum* de homicidio ; non tenetur tamen de restitutione damni, quòd illam malam sententiam consequitur : quandoquidem illius causa non fuit, cum est contradixisset, id consequeretur, ut reitè Cajetanus dixit.

1400 Verùm licèt tunc talis suffragator non sit causa damni sine qua non ; ordinariè tamen est causa vera, seu verè influens in illud. Quia ordinariè in Capitularibus ejusmodi deliberationibus, res concluditur ex conspirantibus omnium votantium suffragiis, & in vim illorum omnium res conclusa mandatur executioni, fitque executio nomine omnium, qui ad eam suffragiis suis concurrerunt. Cùm igitur damnum sequatur ex vi istius execu-

tionis, videtur dicendum, etiam posteriores suffragatores, qui certò sciunt rem mandandam executioni, sive suffragia sua aliis adjiciant, sive non, teneri de damno, sicut cæteros : quia simul cum ipsis sunt causa efficax damni, etiam non sint causa sine qua non. Hinc videre est, quàm periculosum sit, 1401 membrum esse Congregationis, cujus major pars (ut sæpissimè fit) in electionibus procedit ex affectu quærente quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi ; potissimum ubi agitur de promotione minus digni, neglecto digniori. Si enim tunc suffragis pro minus digno, concurras ad iniquam electionem, quæ (cum acceptione personarum) minus dignum præfers digniori. Nec te excusat timiditas, ex qua id facis, ne videaris electum odisse, vel sine causa à Confratribus dissentire, vel nimis scrupulosus esse. Est enim bono communi summè nociva ista timiditas, & timidus istis (licèt alioqui viris bonis) periculosa, juxta illud Luc. 9. *Quis me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua.* Est etiam valdè irrationabilis : cùm ratio convincat, semper injustum esse, ad munia publica eligere minus dignum præ magis digno.

Uno tamen casu id videtur esse justum ac 1402 licitum, dum scilicet id necesse est ut indignior excludatur, prout in casu v. g. quo septem forent eligentes, ex quibus duo parati essent eligere A. dignissimum ; duo alii B. secundum in ordine dignitatis ; tres reliqui C. cæteris indigniorem ; quem video eligendum, nisi cum scio meo, parato alioqui eligere A., accedam ad duos paratos eligere B. Isto namque casu effectivè promoveo magis dignum ex iis pro quibus apparentia est electionis successum habituræ, excludoque indigniorem, faciendo ut B. cum suffragiis quatuor superet C. qui alioqui plura habiturus fuisset. Commune proinde bonum promoveo, sequorque regulas prudentiæ, quæ exigit, ut talibus in circumstantiis eligam dignissimum, qui cum effectu hic & nunc eligi potest.

Hæc occasione quæri potest, quomodò se 1403 gerere debeant suffragatores in Novitiatu, dum ipsis ad receptionem, vel rejectionem proponitur Novitium, de cujus idoneitate dubitant ? Respondeo Novitium in tali dubio non esse recipiendum : quia solum recipiendi sunt, qui post probationem inventi fuerint habiles, juxta Tridentinum sess. 25. de Regul. c. 16. In dubio verò de habilitate, non censentur inventi habiles. Per consequens rejiciendi sunt, ob periculum recipiendi inhabiles, cum præjudicio Religionis, cujus commune bonum (in ejusmodi dubio) præferendum est privato bono Novitii, qui sibi tunc suam imputare debet rejectionem, eò quòd se non probaverit habilem, uti debebat. Maximè cùm habilitas

seu idoneitas ad statum Religiosum non infit à natura, ideoque non præsumatur, nisi operibus comprobetur. Ita Scildere de princip. confic. form. tr. 5. n. 79. & apud ipsum Bardi, & Caramuel.

3404 De *palpato*, seu adulatore, hoc solum dicendum, quòd si malefactorem laudando, ipsum efficaciter moveat ad inferendum proximo damnum, vel ipsi ignaviam aut pusillanimitatem exprobrando, incitet ad nocendum (uti communiter fit) tenetur de damno. *Dum enim malefacta hominum laudibus efferunt, augent qua increpare debuerunt*, ait D. Gregorius relatus can. *sunt nonnulli* dist. 46. Siquis autem furtum jam perpetratum laudet, solum tenetur, dum laus illa ad aliud furtum animat, vel causa est quòd furtum non restituatur.

3405 Per *recursum*, seu receptorem, ille intelligitur, qui vel ante executionem domum suam offert, aut promittit malefactori; vel post executionem ipsi refugium in domo sua præstat, ut ibi sive ipse, sive res furtiva, sive instrumenta maleficii recipiantur, occultentur, protegantur. Talis ad restitutionem certissimè obligatur: quia per hoc malefactori præstat audaciam & securitatem agendi, & ante furtum causa est injustæ acceptionis; post illud est causa injustæ detentionis. Hinc de damno plerique tenentur caupones, qui res furtivas in custodiam recipiunt, & fures occultant. Simili modo tenentur etiam aliqui potentiores, qui furibus, vel homicidis protectionem præstando, causa sunt quòd damnum non restituatur, & inferre pergant. Occultare tamen furem, dum à Magistratu, vel licitoribus ad mortem quaeritur, non ut restitutio impediat, sed ut à morte liberetur, actus est charitatis, & humanitatis, nullo modo obnoxius restitutioni.

3406 Ad eam tamen Advocati tenentur, qui injustitiam sui clientis contra propriam conscientiam defendunt, ac defendendo causa sunt, quòd parti læsæ non satisfiat. De talibus dicit Augustinus epist. 54. ad Macedonium: *Illud fidenier dixerim, eum qui ad hoc pro homine intervenit, ne male ablata restitua; & qui ad se confugiensem, quantum honeste potest, ad reddendum non compellit, socium esse fraudis ac criminis. Nam misericordius opem nostram talibus subirabimus, quam impendimus.*

3407 Tandem ad restitutionem tenentur omnes participantes, non solum qui partem accipiunt in re furtiva (qui sine dubio ratione injustæ acceptionis partem illam tenentur restituere, si eam acceperint malâ fide; si bonâ, tenentur equidem ratione rei acceptæ, nisi eam bonâ fide consumpserint; quo casu solum tenentur quatenus inde facti sunt ditiores) sed & omnes illi, qui ad opus per se injustum, quàmlibet metu mortis compulsi, immediatè concurrunt, v. g. fores

alienas effringendo, scalas, aut instrumenta injustitiæ portando, & præbendo ad furandum, excubias agendo ut furtum securius fiat, adjuvando ad accipiendam vel asportandam rem furto sublatam ad locum tutum, &c.

Idem videtur dicendum de mediâtè concurrentibus ad opus per se injustum: de iis utique qui ad opus illud concurrunt per actionem per se absolute non injustam, quæ tamen hic & nunc ad executionem illius non solum habeat se per accidens, & merè concomitantè, sed per se & causaliter, v. g. applicando scalas furi volenti per fenestram ingredi domum alienam ad furandum, juvando ascendentem, præbendo instrumenta ad fenestram confringendam, &c. Quia quisquis hoc facit, etiam metu mortis, ad furtum verè concurrere; eique moraliter cooperari videtur. Quod non magis licet, quàm socium esse furis ac criminis, ut patet ex Augustino proximè relato.

Sunt tamen plerique qui aliter philosophantur: eò quod nimis metaphysicè, & in abstracto res istas spectantes, censent ejusmodi actiones adiaphoras, id est indifferentes (inquit Boudartius to. 6. tr. 2. de restit. §. de participante) quæ tamen consideratæ cum suis individuis circumstantiis, prout hic & nunc sunt, sunt verè cooperationes pravæ actionis, v. g. submissis humeris scienter adjuvare dominum volentem ascendere per fenestras ad furandum, stuprandum, adulterandum, vel ei deferre, applicare, & tenere scalas, præbere instrumenta effringendi fores domus alienæ, &c. Quas actiones plerique existimant iis esse licitas, qui gravi metu ad eas compelluntur: sunt enim (inquiunt) per se indifferentes, nec lædunt dominum, nisi ex intentione & usu furis. Verùm eas ne quidem metu mortis licitas esse verius videtur: quia licet actiones istæ absolute quoad substantiam sint ex se indifferentes; prout in talibus circumstantiis hic & nunc factæ, non sunt indifferentes: quia non habent se concomitantè, ac per accidens ad committendum furtum, stuprum, adulterium, &c. sed causaliter & cooperativè: sicut dum femina ad jussionem viri (volentis eam constuprare) ex metu mortis ascendit in lectum, denudat se, eumque situm corporis exhibet, quem ille requirit ad suam turpitudinem exercendam; omnes quidem & singulæ actiones istæ absolute quoad substantiam sunt indifferentes; sed prout hic & nunc talibus in circumstantiis factæ, sine dubio sunt cooperationes morales ad dictam turpitudinem. Et ideo sicut eas non excusat metus mortis; ita nec alias prædictas: siquidem oportet potius milles mori, quàm semel cooperari moraliter iniquitati.

Hinc probabilius existimo cum Navarro, Toletto, Suarez, Sylvio, Mercoro, Gonetto,

to, Boudartio, &c. licitum non esse Christianis mancipiis, etiam metu mortis compulsi, in trirēibus Turcarum remigare contra Christianos, injusto bello ab ipsis impetitos. Quia non licet ipsis cooperari injustæ aggressioni & occisioni Christianorum, nec injustæ damnificationi Reipublicæ Christianæ.

1411 Contrarium quidem sentiunt multi, tam de hoc casu remigantium, quam de præcedenti famulorum, scalas & instrumenta applicantium, dominumque ascendente adjuvantium, &c. Sed hoc idē, quia perpetuam existimant actiones istas hic & nunc esse indifferentes. Cujus oppositum monstravimus.

1412 Instant tamen ipsi: famulus sustentare potest dominum idola adorantem, non cooperando moraliter idololatriæ ipsius, ut constat ex factō Naaman, approbato per Eliæum 4. Reg. 5. Similiter ergo sustentare, & adjuvare potest dominum ascendente ad furandum, stuprandum, &c. non cooperando moraliter furto, nec stupro ipsius. Et idem est de Christianis remigibus, &c.

Respondeo negando consequentiam. Ratio namque, cur Naaman cooperatus non fuit idololatriæ domini, est quia non est cooperatus adorationi idoli, nec ulli cæremoniæ sacræ, ea in adoratione à domino adhibita, sed profanæ duntaxat commoditati, politicoque honori domini sui, ad eam adorationem & cæremoniam non magis facienti, quam ad eam faciat delatio caudæ, quæ famulus obsequitur dominæ eunti ad fanum idoli. Ista quippe delatio, & sustentatio, cum non sint nisi profana commoditas, & politicus honor domini & dominæ, merè per accidens, & concomitanter se habent ad adorationem & honorationem idoli; non sic delatio, & applicatio scalæ, adiutorium domini ascendenti ad furandum, & stuprandum, remigatio contra Christianos, &c. quas actiones in dictis circumstantiis ostendimus habere se causaliter, & cooperative, perinde ut memoratæ actiones illius feminæ.

1413 Quòdque aliter philosophandum sit de actionibus istis, quam de factō Naaman, Innocentius XI. satis ostendit, dum propositionem hanc condemnavit: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties ei subseruit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino malè trahatur, ne servus oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Eam quippe condemnavit: quia qui talia agit, etiam notabilis detrimenti metu compulsus, moraliter cooperari censetur, tam exteriori operi, quam prævæ intentioni domini. Quod si ita est in casu isto (uri Pontifex clarè supponit) simile pro-

Tom. II.

fecto est in duobus casibus præcedentibus. Quia similitum similis est ratio. Videatur cap. *sicut d'genum* de homicid. ubi custodientes sarcinas eorum, quos sicarios esse sciebant, licet ignari fuerint mortis innocentis ab ipsis machinatæ, à culpa & pœna homicidii declarantur non esse immunes.

1414 Prorius ergo ista omnia rejicienda sunt: & nisi rejiciantur, via aperitur ad nimiam laxitatem, eorum utique qui excusant famulum; meretricem è domo ejus evocantem, ac per plateas ad herum fornicaturam scienter deducentem, vel litteras ad fornicationem invitantes ab hero ad ipsam deferentem, imò & secretarium, ex metu gravis mali eas scribentem. Quæ omnia licet excuset Caramuel Theol. præterint. num. 2980. & 2981. & alii apud ipsum, quibus ex parte favent Sa; Castro-Palao, & Tamburinus apud Sinnichium in Saule Exregel. 1. §. 439 pro quanto sustinent hanc propositionem Baunii in Summa p. 710. edit. 1. anno 1659. ab Episcopo Namurcensi cum Synodo sua Diocesana proscriptam: *Famuli comitantes dominum noctu, vel die, ad domum concubina, qui sine eorum societate eò non iret, vel ferunt internuntia vel litteras, vel referunt hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias vel custodiam, dum simul cum concubina, vel altera committit peccatum, absolvi non possunt, si consentiant in peccatum dominorum; secus si id fieret propter temporalem commoditatem.* Cui non multum absumilis est propositio Galparis Hurtado apud Dianam p. 5. pag. 435. *Famulus, qui nequite facile herum invenire tam utilem sibi, si non habeat pravam intentionem, nec certam scientiam; quòd herus sit abusus, potest illius iugiter videre quòd femina aliqua eai, & ubi habitet, eique munuscula deferre, herumque causâ honoris, aut defensionis comitari ad domum concubina, & ei pedem sustinere ad ingrediendum per fenestram domum concubina, & ei picuram concubina emere, & ire ad concubina, & es dicere: herus meus te vocat, & eam ad domum heri comitari, & januam ei aperire, & eis lectum sternere; non tamen eam invitare ad actum turpem.* Ex dictis satis apparet opiniones istas nimis exorbitantes esse, & habere speciem quandam lenocinii, ut rectè notavit Layman l. 2. tr. 3. n. 5. post Josephum Anglez.

1419 Sylvius quidem hic §. de participante ex alio capite excusare conatur rusticos, qui vel mortis, vel alterius gravis mali metu compulsi, avehunt prædas injustè à militibus acceptas, postquam redactæ sunt in potestatem ipsorum: quia (inquit) in talibus angustiis domini non cenentur rationabiliter inviti. Sed tu cogita: non enim videtur verum, saltè si prædas illas avehendo, ponant magis extra potestatem dominorum, adeoque in pejori statu, quam si ibi relinquere, ubi facile à dominis recuperaren-

Yyy

tur. Cur enim domini tunc minus rationaliter forent iniuri, quam in eo quod metu mortis, vel alterius gravioris mali, à militibus compulsi, fores effringerent, pecoraque ex dominorum stabulis abigerent? Quod quomodo excusari possit, Sylvius fatetur se non videre, licet Lessius excuset.

2416 Superest una quaestio circa participantes, seu cooperantes discutienda, an quando plures eandem domum, vineam, hortum, &c. injustè spoliant, notabileque damnum domino domus, vineæ, &c. inferunt, singuli teneantur ad totum damnum, an ad partem duntaxat?

Respondeo 1°. si communi consilio, vel instigatione, ac velut unà manu spolient, singuli tenentur ad totum: quia ad totum reverà concurrunt, singulique censentur causa totalis illius totalitate effectus, licet solum partialis partialitate causæ. Hic proinde locum habent ea quæ supra dixi, sicut & quod S. Bernardinus Senensis serm. 31. in Domin. 4. Quadrag. a. 2. c. 1. cum Hostiensis dicit: *Quid si multi ad rapiendum concurrunt, nec aliquem habent ducem supra se, neque unus alium animavit magis, quam alius eum, sed simul conveniunt ad rapinam? ... secundum Hostiensem tutius ac verius est, quod quilibet in solidum obligatus intelligatur: quia ad rapinam concordēs fuerunt.*

2417 Respondeo 2°. si eodem tempore domum, vel vineam, vel etiam pagum, vel oppidum ingressi fuerint ad rapiendum, non communi consilio (quia nullus induxit alium ad hoc, nec erat aliquis dominus alterius, sed quilibet per se viit.) Ad hoc (inquit S. Raymundus in Summa l. 2. tit. de raptor. §. 21.) credo dicendum, quod si vadunt insimul, quasi sit unus exercitus, quilibet teneatur in solidum. Et est ratio, quia in tali casu quilibet iurat alias, & facit eos fortiores: isti enim dici possunt squamme sese prementes, de quibus Job 41. *Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squammis se prementibus.* Facit ad hoc extrav. de homicid. sicut dignum. Et omnes sunt cooperatores. Quare quilibet tenetur in solidum. ... Alias si non ioverunt simul, sed quilibet per se separatim faciebat damnum, quilibet tenetur pro eo quod facit. Hactenus S. Raymundus.

CAPUT CXLVII.

De circumstantiis faciendæ restitutionis.

2418 Circumstantiæ illæ sunt, quis, quid, quantum, cui, quo loco, quo tempore, quo modo, & quo ordine restitutio faciendæ sit. De circumstantiis quis, quantum, & cui, satis dictum est in superioribus. Solum addo, quod dum Communitas aliqua læsa fuit, ipsi, non membris particularibus ipsius, nec pauperibus faciendæ sit restitutio. Si non Communitas, sed per multi particulares de Communitate,

& isti determinatè cognosci nequeant, sed indeterminate dumtaxat, ut dum usus fuisset mensuris, vel ponderibus dolosis: restituere debes particularibus de Communitate, frequentantibus officinam tuam, per aliquod commune bonum, v. g. augmentum ponderis, vel mensuræ, quo damnum illatum, iudicio prudentum, quantum possibile est, compensetur, & compensatio inter damnificatos dividatur. Ita Malderus, Becanus, Sylvius, Petrus Navarra, Layman, Reginaldus, & alii: nisi procuraretur & obtineatur Bulla compositionis, de qua videri potest Diana p. 4. tr. 4. resol. 46. Sed hæc solùm liberat a restitutione, dum damnum passi nullo modo sunt cogniti, bonaque restituenda sunt incerta; eoque titulo restitutio pauperibus faciendæ est. Quod procedere non videtur in casu præsentis, in quo, præter modum assignatum restituendi particularibus de Communitate, alium suggerit Petrus Navarra de restit. l. 4. c. 2. n. 69. ubi ad quaestionem, cui restituere debeat, qui civibus Civitatis A. triticum vendidit plus iusto pretio, per legem taxato, dum determinatè nescit quibus? Hunc modum suggerit: *Mutat (inquit) per tertiam personam summam defraudatam ad Magistratum istius Civitatis, cum hoc onere, ut per aliquod tempus faciant panem coctum minori pretio vendi, vel ejus mensuram accrescere, usquequo perveniat ad summam restitutam; mensura incrementum, vel pretii decrementum pistori- bus de illa summa compensando; sic tunc à damno quod passi sunt relevabuntur.*

CAPUT CXLVIII.

Tempus & locus faciendæ restitutionis.

2419 De tempore etiam supra diximus cum sancto Thoma q. 62. a. 8. & aliis communiter, esse faciendam quamprimum moraliter potest: quia detinens rem alienam (absque consensu domini) dum potest eam restituere, impedit eum ab usu rei suæ; & sic facit ei injuriam, ait S. Doctor.

Idèò absolventi non sunt poenitentes ante effectivam restitutionem, dum restituere potentes, non restitunt; maximè si fidem alias Confessario datam de statim restituendo non servaverint. Sunt enim in continuo statu peccati. Si dicant: *Pater mi hæc vice restitutam, reponat Confessarius: Si vis ut credam tibi, postquam decepisti me: vade modo in illa tua bona voluntate, & restitue.* Dum hoc feceris, ad me rediens absolveris. Ita Cajetanus in Summa verbo restitutio cap. 6. Ceterum qui habens firmum restituendi propositum, absque notabili incommodo domini, differt ad breve tempus, v. g. ad tres vel quatuor dies, non est facilè de mortali condemnandus; imò nec de veniali, si sic differat ex rationabili causa, v. g. quia meliorem expectat opportunitatem: fecerit, si ad lon-